

Suvestinė redakcija¹

**VALSTYBINĖS LIETUVIŲ KALBOS KOMISIJOS
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
N U T A R I M A S**

2000 m. kovo 2 d. Nr. 1 (75)
Vilnius

DĖL SANSKRITO VARDŲ IR TERMINŲ RAŠYMO

Valstybinė lietuvių kalbos komisija n u t a r i a patvirtinti Sanskrito vardų ir terminų rašymo taisyklės (pridedama).

KOMISIJOS PIRMININKĖ

D. MIKULĖNIENĖ

PATVIRTINTA

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos
prie Lietuvos Respublikos Seimo
2000 m. kovo 2 d. nutarimu
Nr. 1 (75)

SANSKRITO VARDŲ IR TERMINŲ RAŠYMO TAISYKLĖS

1. Autentiškų formų rašymas.

1.1. Mokslinėje literatūroje, informaciniuose leidiniuose bei specialiuose tekstuose laikantis tarptautinės perrašos pateikiamos autentiškos sanskrito vardų (asmenvardžių, vietovardžių) formos. Greta gali būti pateikiamos ir adaptuotos vardų formos.

¹ Su Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2014 m. spalio 9 d. nutarimu Nr. N-5 (154) patvirtintais pakeitimais.

Sanskrito skiemenų rašmenys ir jų atitikmenys lotyniškais rašmenimis
(tarptautinė perraša)

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ऌ
a	ā	i	ī	u	ū	ṛ	ṝ	ḷ
ए	ऐ	ओ	औ					
e	ai	o	au					
क	ख	ग	घ	ङ				
ka	kha	ga	gha	ṅa				
च	छ	ज	झ	ञ				
ca	cha	ja	jha	ña				
ट	ठ	ड	ढ	ण				
ṭa	ṭha	ḍa	ḍha	ṇa				
त	थ	द	ध	न				
ta	tha	da	dha	na				
प	फ	ब	भ	म				
pa	pha	ba	bha	ma				
य	र	ल	व					
ya	ra	la	va					
श	ष	स	ह					
śa	ṣa	sa	ha					

Anusvara (balsio nazalizacija) žymima ṁ, visarga (duslus iškvėpimas) – ḥ.

Pastaba: Prancūziškuose ir rusiškuose leidiniuose priebalsė ś dažniausiai transliteruojama raide ç. Senesniuose leidiniuose š dažnai rašoma kaip sh.

1.2. Autentiškos (pateiktos tarptautine perraša) sanskrito vardų formos rišliame tekste teikiamos:

1.2.1. nekeičiant kamiengalio, kai jis sutampa su lietuviška galūne -a, pvz.: *Indra, -os, Aśvaghōṣa, -os*;

1.2.2. keičiant kamiengalį lietuviška galūne, pvz.: *Pāṇini – Pāṇinis, -io, ṛbhu – ṛbhus, -aus*;

1.2.3. pridedant lietuvišką galūnę, pvz.: *Viśvakarman* – *Viśvakarmanas*, *-o*; *Tvaṣṭar* – *Tvaṣṭaras*, *-o*;

1.2.4. moteriškosios giminės vardams su *-i*, *-ī*, *-u*, *-ū* galūnės nededamos ir jie nelinksniojami, pvz.: *Aditi*, *Sāvitṛī*, *Lakṣmī*, *Dhenu*, *Bhū*.

2. Adaptuotų formų rašymas.

2.1. Grožiniuose kūriniuose, populiariuose ir vaikams bei jaunimui skirtuose leidiniuose atsižvelgiant į skaitytojų amžių ir išsilavinimą vardai ir terminai adaptuojami pagal tarimą (žr. lentelę). Greta adaptuotųjų gali būti vartojamos ir autentiškos vardų formos.

Sanskrito tarptautinės rašybos lotyniško pagrindo rašmenimis lietuviškasis atitikmuo

Tarptautinės sanskrito perrašos rašmenys	Kai kurių garsų specialūs pavadinimai	Tarptautinės perrašos rašmenų lietuviškasis atitikmuo	Pavyzdžiai	
			Autentiškos skr. vardų ir terminų formos	Adaptuotos skr. vardų ir terminų formos
<i>a</i>	anusvara visarga	} <i>a</i>	<i>apsaras</i>	<i>apsarasa</i>
<i>ā</i>			<i>Rādḥā</i>	<i>Radha</i>
<i>i</i>		<i>i</i>	<i>Śiva</i>	<i>Šiva</i>
<i>ī</i>		<i>y</i>	<i>Bhagavadgītā</i>	<i>Bhagavadgyta*</i>
<i>u</i>		<i>u</i>	<i>Purāṇa</i>	<i>Purana</i>
<i>ū</i>		<i>ū</i>	<i>Sūtra</i>	<i>Sūtra</i>
<i>ṛ</i>		<i>ri</i>	<i>Ṛgveda</i>	<i>Rigveda</i>
<i>e</i>		<i>e</i>	<i>Veda</i>	<i>Veda</i>
<i>ai</i>		<i>ai</i>	<i>advaita</i>	<i>advaita</i>
<i>o</i>		<i>o</i>	<i>Soma</i>	<i>Soma</i>
<i>au</i>		<i>au</i>	<i>śrauta</i>	<i>šrauta</i>
<i>ṁ</i>		<i>m</i>	<i>ahimsā</i>	<i>ahimsa**</i>
<i>ḥ</i>		<i>h</i>	<i>Duḥśīma</i>	<i>Duḥšyma</i>
<i>k</i>		<i>k</i>	<i>Kuntī</i>	<i>Kuntė</i>
<i>kh</i>		<i>kh</i>	<i>Khārvā</i>	<i>Kharva</i>
<i>g</i>		<i>g</i>	<i>Gāṅgā</i>	<i>Ganga</i>
<i>gh</i>		<i>gh</i>	<i>Aśvaghōṣa</i>	<i>Ašvagoša</i>
<i>ṅ</i>		<i>n</i>	<i>Śāṅkara</i>	<i>Šankara</i>
<i>c</i>		<i>č</i>	<i>Candragupta</i>	<i>Čandragupta</i>
<i>ch</i>		<i>čh</i>	<i>Chāndogya</i>	<i>Čchandogja</i>
<i>j</i>	<i>dž</i>	<i>Jagaddhātar</i>	<i>Džagadhataras</i>	
<i>jh</i>	<i>džh</i>	<i>Jhaṣaketana</i>	<i>Džhašaketana</i>	
<i>ñ</i>	<i>n</i>	<i>jñāna</i>	<i>džnana</i>	
<i>ṭ</i>	<i>t</i>	<i>Kauṭilya</i>	<i>Kautilja</i>	

<i>th</i>		<i>th</i>	<i>ṭhakāra</i>	<i>thakara</i>
<i>ḍ</i>		<i>d</i>	<i>pāṇḍava</i>	<i>pandavas</i>
<i>ḍh</i>		<i>dh</i>	<i>mūḍha</i>	<i>mūdha</i>
<i>ṇ</i>		<i>n</i>	<i>Pāṇḍu</i>	<i>Pandus</i>
<i>t</i>		<i>t</i>	<i>Aditi</i>	<i>Aditė</i>
<i>th</i>		<i>th</i>	<i>aśvattha</i>	<i>aśvatha</i>
<i>d</i>		<i>d</i>	<i>Duryodhana</i>	<i>Durjodhana</i>
<i>dh</i>		<i>dh</i>	<i>Budha***</i>	<i>Budha</i>
<i>n</i>		<i>n</i>	<i>tantra</i>	<i>tantra</i>
<i>p</i>		<i>p</i>	<i>Pṛthā</i>	<i>Pritha</i>
<i>ph</i>		<i>ph</i>	<i>Phena</i>	<i>Phena</i>
<i>b</i>		<i>b</i>	<i>brāhmaṇa</i>	<i>brahmanas</i>
<i>bh</i>		<i>bh</i>	<i>Bhīma</i>	<i>Bhyma</i>
<i>m</i>		<i>m</i>	<i>Mahābhārata</i>	<i>Mahabharata</i>
<i>y</i>		<i>j</i>	<i>yoga</i>	<i>joga</i>
<i>r</i>		<i>r</i>	<i>rājan</i>	<i>radža</i>
<i>l</i>		<i>l</i>	<i>loka</i>	<i>loka</i>
<i>v</i>		<i>v</i>	<i>Viṣṇu</i>	<i>Višnus</i>
<i>ś (ç)</i>	pučiamasis	} š	<i>Śakuntalā</i>	<i>Šakuntala</i>
<i>ṣ (sh)</i>	pučiamasis		<i>Kṛṣṇa</i>	<i>Krišna</i>
<i>s</i>		<i>s</i>	<i>Sūrya</i>	<i>Sūrja</i>
<i>h</i>		<i>h</i>	<i>Hastināpura****</i>	<i>Hastinapura</i>

Pastabos: * dėl žodžio baigmens *-ī* perteikimo žr. 2.7 punktą; **išimtis – tradicinis terminas *sanskritas* (skr. *saṃskṛta*); ***skr. *Budha* ‘planeta Merkurijus, Merkurijaus dievas’ – liet. *Budha*, bet skr. *Buddha* ‘nušvitęs, pabudęs; budizmo pagrindėjas’ – liet. *Buda* (nusistovėjusi tradicinė lietuvių kalboje vardo forma; taip pat tradiciškai be *h* rašomi iš šio vardo kilę terminai *budizmas*, *budistas*); ****adaptuotuose sanskrito kilmės vietovardžiuose su dėmeniu *pur* ‘miestas’ išlaikomas trumpasis *u*, pvz.: *Džaipuras*, *Udaipuras* (bet *Singapūras*).

2.2. Sanskrito varduose pasitaikančios geminatos perrašomos vienu priebalsiu, pvz.: skr. *Taittirīya* – liet. *Taitiryja*, skr. *aśvattha* – liet. *aśvatha*.

2.3. Vyriškosios ir bevardės giminės *a* kamieno tikriniai vardai ir terminai linksniuojami kaip lietuvių kalbos *o* linksniuotės daiktavardžiai, pvz.: *Indra*, *Indros...* (skr. *Indra*), *Mahabharata*, *Mahabharatos* (skr. *Mahābhārata*); *dharma*, *dharmos* (skr. *dharma*), *džnana*, *džnanos* (skr. *jñāna*). Išimty: tradiciniai terminai *sanskritas*, *-o* (skr. *saṃskṛta*), *prakritas*, *-o* (skr. *prākṛta*).

2.4. Vyriškosios giminės *a* kamieno grupinių pavadinimų (giminių vardų, socialinių grupių, profesijų pavadinimų ir pan.) kamiengalis keičiamas lietuviška galūne *-as*, jie linksniuojami kaip lietuvių kalbos *a* linksniuotės vyriškosios giminės daiktavardžiai, pvz.: *panditas*, *pandito...* (skr. *paṇḍita* ‘išsilavinęs žmogus, mokytojas’);

kauravas, kauravo... (skr. *kaurava* ‘priklausęs kauravų klanui’), *kšatrijas, kšatrijo...* (skr. *kšatriya* ‘karių luomo atstovas’). Pastaba: Terminų formos – *šivaitai* ir *šaivai* (skr. *śaiva*), *višnuitai* ir *vaišnavai* (skr. *vaiṣṇava*) – laikytinos gretybėmis.

2.5. Moteriškosios giminės *ā* kamieno vardų ir terminų kamiengalis perrašomas kaip lietuviška galūnė *-a*, jie linksniuojami kaip lietuvių kalbos *o* linksniuotės daiktavardžiai, pvz.: *Šakuntala, Šakuntalos...* (skr. *Śakuntalā*), *Ganga, Gangos...* (skr. *Gaṅgā*); *ahimsa, ahimsos...* (skr. *ahimsā*).

2.6. Vyriškosios ir bevardės giminės *i* kamieno vardų ir terminų kamiengalis keičiamas lietuviška galūne *-is*, jie linksniuojami kaip lietuvių kalbos *ia* linksniuotės daiktavardžiai, pvz.: *Agnis, Agnio...* (skr. *Agni*), *Paninis, Paninio...* (skr. *Pāṇini*), *Brihaspatis, Brihaspačio...* (skr. *Bṛhaspati*); *munis, munio...* (skr. *muni*).

2.7. Moteriškosios giminės *i* ir *ī* kamieno vardų ir terminų kamiengalis keičiamas lietuviška galūne *-ė*, jie linksniuojami kaip lietuvių kalbos *ė* linksniuotės daiktavardžiai, pvz.: *Aditė, Aditės...* (skr. *Aditi*), *šaktė, šaktės...* (skr. *śakti*); *Lakšmė, Lakšmės...* (skr. *Lakṣmī*), *Parvatė, Parvatės* (skr. *Pārvatī*). Moteriškosios giminės šakniniai (vienskiemeniai) vardai bei terminai su *-ī* perteikiami su trumpąja *-i* pabaigoje ir nekaitomi, pvz.: *Šri* (skr. *Śrī*), *Dhi* (skr. *Dhī*).

2.8. Moteriškosios giminės *u, ū* kamienų šakniniai (vienskiemeniai) vardai bei terminai su *-ū* nelinksniuojami, pvz.: *Dhenu* (skr. *Dhenu*); *Bhū* (skr. *Bhū*).

2.9. Vyriškosios giminės *u* kamieno vardų kamiengalis keičiamas lietuviška galūne *-us*, jie linksniuojami kaip lietuvių kalbos *u* linksniuotės daiktavardžiai, pvz.: *Višnus, Višnaus...* (skr. *Viṣṇu*), *Manus, Manaus...* (skr. *Manu*). Terminai tradiciškai nelinksniuojami, pvz.: *guru* (skr. *guru*), *sadhu* (skr. *sādhu*).

2.10. *ar/ṛ* ir *an* kamienų vardams ir terminams pridedama galūnė *-as*, jie linksniuojami kaip lietuvių kalbos *a* linksniuotės daiktavardžiai, pvz.: *Tvaštaras, Tvaštaro...* (skr. *Tvaṣṭar/ṛ*); *atmanas, atmano* (skr. *ātman*). Išimty: tradiciniai terminai *radža, -os...* (skr. *rājan*), *karma, -os...* (skr. *karman*).

2.11. Kitiems priebalsinio kamieno vardams ir terminams pridedamos galūnės: vyriškosios arba bevardės giminės vardams ir terminams *-as*, moteriškosios giminės – *a*; jie linksniuojami kaip atitinkami lietuviški daiktavardžiai, pvz.: *manasas, manaso...* (skr. *manas*, neutr.); *upanišada, upanišados...* (skr. *upaniṣad*, fem.), *apsarasa, -os* (skr. *apsaras* ‘dangiškoji nimfa’, fem.). Išimty: tradicinis terminas *jogas, -o* (skr. *yogin* – ‘asmuo praktikuojantis jogą’) ir ryto aušros vardas *Ušasė, -ės* (skr. *Uṣas*).

2.12. Iš kelių žodžių sudaryti pavadinimai (pavyzdžiui, literatūros kūrinių) dažniausiai perrašomi vienu žodžiu, pvz.: *Rigveda, Bhagavadgyta*. Kartais dėl sanskrito fonetinių savybių (sandhi) pavadinimas perrašomas dviem žodžiais: abu pavadinimo dėmenys rašomi didžiosiomis raidėmis, linksniuojamas tik paskutinis dėmuo, pvz.: *Čchandogja Upanišada, Čchandogja Upanišados*.